

УДК 330.341.1

А.Ф. Гойко,

канд. екон. наук, професор

ORCID: 0000-0002-9591-0829

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Систематизовано теоретико-методологічні засади дослідження інвестиційного розвитку економіки регіону. Визначено поняття «інвестиційна активність», «інвестиційний розвиток регіону», «інвестиційний потенціал регіону». Сформована сучасна структурно-логічна схема розробки та реалізації стратегії інвестиційного розвитку регіону, систематизовано фактори інвестиційного розвитку економіки регіону і визначено роль держави в ньому, визначено ключові елементи формування інвестиційної стратегії регіону, створено структурно-логічну схему формування регіональної інвестиційної стратегії

Ключові слова: *інвестиційний розвиток, інвестиційна стратегія регіону, пріоритети регіонального розвитку, структурно-логічна схема розробки та реалізації.*

Вступ. Інвестиційний розвиток економіки, як процес довгострокового спрямованого вкладення капіталу в підприємства різних галузей економіки і соціально-економічні програми, характеризується, насамперед, активністю перебігу інвестиційних процесів в тому чи іншому регіоні, спрямованих на підвищення якості рівня життя в ньому [2, 4]. Оскільки інвестиційний розвиток регіону визначає довгострокову динаміку його економіки і соціальної сфери, то його планування, аналіз і регулювання має відбуватися в рамках державної інвестиційної політики, що заснована на розробленій стратегії інвестиційного розвитку економіки регіонів.

На жаль, в існуючих наукових працях з даної тематики [1, 3, 4, 5, 7, 8, 12] немає єдиних поглядів на процес формування та реалізації такої стратегії. У зв'язку з цим, дослідження з даної проблеми актуальні і затребувані як з боку вчених, так і з боку органів державного і регіонального управління в Україні.

Мета. Метою статті є систематизація теоретико-методологічних засад інвестиційного розвитку економіки регіону та формування сучасної структурно-логічної схеми реалізації стратегії інвестиційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. В ході прийняття рішень щодо інвестування в той чи інший регіон інвестори в якості критеріїв вибору регіону користуються інтегральними показниками інвестиційної привабливості або інвестиційного клімату, причому багато вчених ототожнюють ці поняття. Однак, слід чітко розділяти їх, оскільки інвестиційний клімат - це поєднання інвестиційної привабливості та інвестиційної активності регіону, що формує платоспроможний

попит на інвестиції.

Інвестиційна активність регіону – це результат реалізації інвестиційної привабливості регіону, тобто реальний розвиток інвестиційної діяльності в регіоні, що характеризується обсягами та темпами залучення інвестицій [8]. Слід звернути увагу на подібність змісту понять «інвестиційна активність регіону» та «інвестиційний розвиток регіону». На нашу думку, дані категорії дійсно характеризують рівень інтенсивності перебігу інвестиційних процесів в регіоні, проте перша – в короткостроковому періоді (від 1 до 3 років), а друга – в довгостроковому (понад 3 років). У зв'язку з цим, дані економічні категорії мають розглядатися окремо.

Інвестиційна привабливість регіону – це інтегральний показник, що визначається за сукупністю його економічних і фінансових показників, а також показників державного, громадського, законодавчого, політичного і соціального розвитку. Інвестиційна привабливість визначає вектор напрямку фізичного, фінансового, інтелектуального і людського капіталів: в регіон або за його межі. Інвестиційна привабливість регіону визначається його інвестиційним потенціалом та інвестиційним ризиком.

Інвестиційний потенціал регіону – це потенційні можливості регіону щодо розвитку економіки. Інвестиційний потенціал враховує готовність регіону прийняти інвестиції з відповідними гарантіями збереження капіталу і отримання прибутку інвесторами. Він включає наступні складові – приватні потенціали: ресурсно-сировинний, трудовий, виробничий, інноваційний, інституціональний, інфраструктурний, фінансовий і споживчий.

Інвестиційний ризик – це ймовірність (можливість) втрати капіталу, який розраховують за складовими: економічний ризик, фінансовий ризик, політичний ризик, соціальний ризик, екологічний ризик, кримінальний ризик і законодавчий ризик.

Державна влада, як і регіональна, зобов'язана приділяти велику увагу питанням управління інвестиційним розвитком економіки регіону. Розвиваючись хаотично, інвестиційний процес не дозволяє досягти державі тактичних, і тим більше стратегічних завдань при вирішенні соціальних і загальноекономічних питань.

Під державним регулюванням інвестиційної діяльності розуміють певні в законодавчому порядку форми і методи адміністративного й економічного характеру, які використовуються органами управління всіх рівнів для здійснення інвестиційної політики, що забезпечує державні завдання соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, підвищення ефективності інвестицій, забезпечення надійних умов для вкладень в різні інвестиційні об'єкти.

Регуляторний вплив держави на регіональні інвестиційні процеси здійснюється за допомогою інвестиційної політики. Інвестиційна політика представляє собою багатогранну діяльність держави, спрямовану на формування сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання інвестиційної активності та підвищення ефективності використання інвестицій в країні.

У змісті сучасної інвестиційної політики слід виділити два види заходів і

відповідно дві форми діяльності: стратегію і тактику [4, 5, 9]. Інвестиційна стратегія – це довготривалий курс держави, спрямований на комплексне вирішення великомасштабних народногосподарських (макроекономічних) завдань. До елементів стратегії відносять: 1) постановку довгострокових цілей і завдань, обґрунтування принципів і пріоритетів державного регулювання інвестицій; 2) визначення основних джерел і резервів довгострокових вкладень; 3) обґрунтування напрямків і способів використання інвестицій (напрямів досягнення цілей).

Інвестиційна тактика – це сукупність прийомів (методів), інструментів, форм управлінської діяльності, за допомогою яких суб'єкти управління вирішують стратегічні завдання.

Таким чином, систему чинників, що визначають рівень інвестиційного розвитку економіки регіону та роль в ньому державного регулювання можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

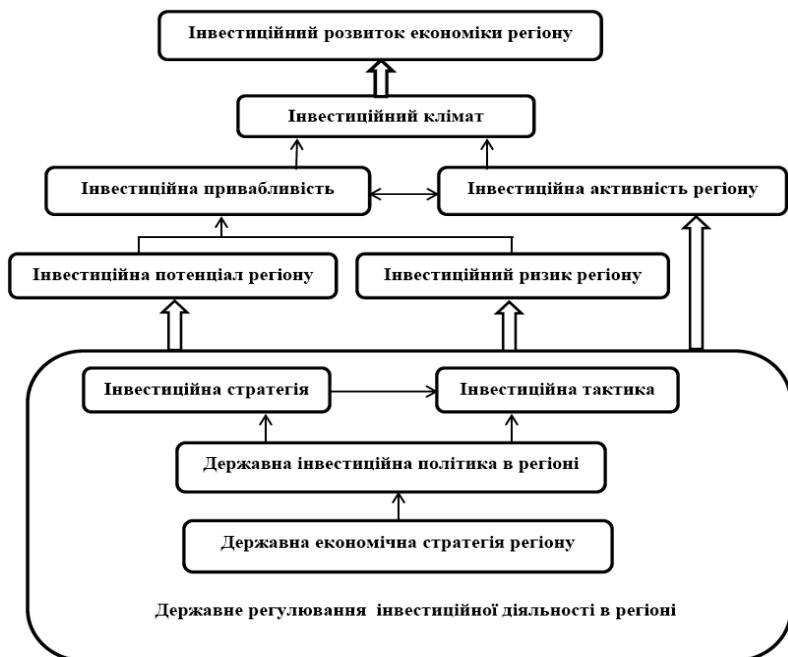


Рис. 1. Систематизація факторів інвестиційного розвитку економіки регіону і роль держави в ньому
(Авторська розробка)

Узагальнення аргументів, наведених вченими [1, 7] на користь розробки інвестиційної стратегії регіону, дозволило виділити нам такі чинники актуальності її розробки.

По-перше, робота регіональних адміністрацій над стратегічними планами і програмами систематизує інформацію про регіон, сприяє кращому розумінню ситуації. По-друге, стратегія – важливий фактор підвищення інвестиційної привабливості регіону, вона значно полегшує ведення переговорів з інвестором, який може оцінити регіональний ринок, побачити своє місце і перспективу свого бізнесу в даному регіоні. По-третє, стратегія передбачає розробку ефективних інструментів для створення сприятливих інвестиційних умов в регіоні, здатних забезпечити стабільний приплив інвестицій. По-четверте, стратегія забезпечує не тільки кількісний, але і якісний ріст інвестицій, що впливає на збільшення їх соціальної та бюджетної ефективності. По-п'яте, посилюється інтерес щодо вибору пріоритетів державної участі в розвитку інвестиційних умов для різних галузей економіки району.

Нами систематизовані ключові засади формування інвестиційної стратегії регіону (рис. 2).

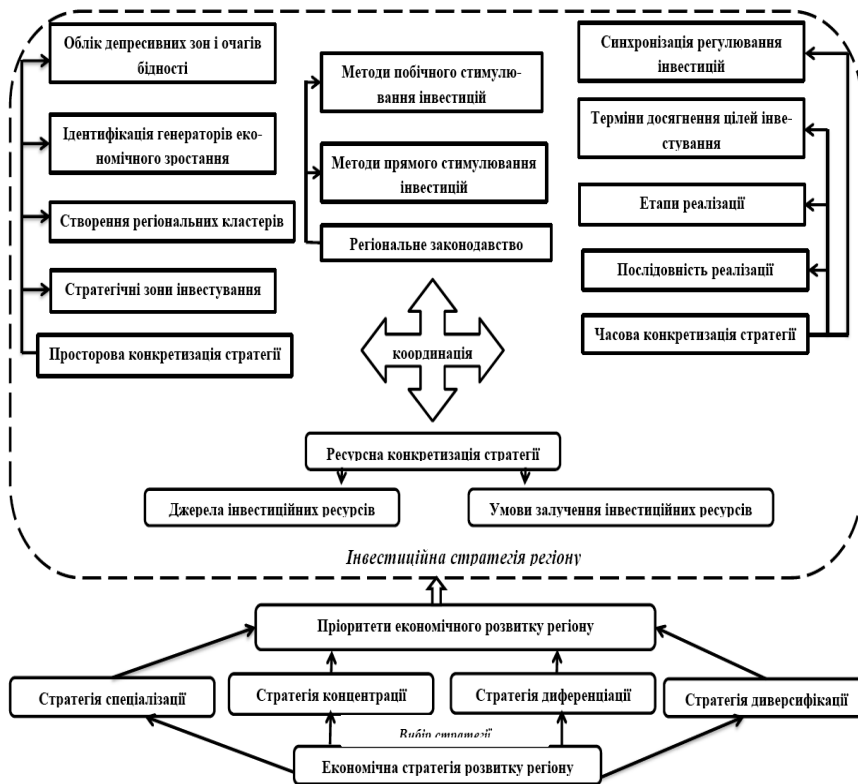


Рис. 2. Ключові елементи формування інвестиційної стратегії регіону
(Авторська розробка)

Регіональні інвестиційні стратегії формуються в тісному зв'язку з відповідними стратегіями економічного розвитку, забезпечуючи їх фінансово-інвестиційну складову. Виділяються наступні основні стратегії [1]:

1. Спеціалізації – розвиток галузей, здатних ефективно виробляти продукцію, що має значну частку в загальнодержавному балансі.

2. Концентрації – концентрація ресурсів на декількох економічно перспективних напрямках і становлення «полюсів зростання».

3. Диференціації – прагнення регіону до унікальності в якомусь аспекті, який є важливим в загальнодержавному масштабі.

4. Диверсифікації – розосередження ризиків циклічності розвитку економіки регіону, пов'язаних з кон'юктурою, ресурсами, геополітичними, інфраструктурними умовами її функціонування.

Для кожного регіону має бути розроблений свій блок інвестиційних пріоритетів, спрямованих на розвиток «відстаючих» факторів інвестиційного потенціалу і зниження рівня господарських ризиків, підтримку галузей спеціалізації регіону та диверсифікацію структури його господарства з метою зниження залежності від стану домінуючої галузі.

Загальні регіональні пріоритети важливо пов'язати із завданнями відновлення міжрегіональних зв'язків, мінімізації негативних ефектів господарської роз'єднаності регіонів і протистояння викликам глобалізації. Конкретизація інвестиційної стратегії в часі її реалізації передбачає встановлення чіткої послідовності її реалізації, етапів, конкретних термінів досягнення окремих цілей і стратегічних завдань. В процесі цієї конкретизації забезпечується зовнішня і внутрішня синхронізація процесу стратегічного регулювання інвестиційного процесу в часі.

Просторова конкретизація стратегії полягає у виділенні: стратегічних зон інвестування (об'єкти регіональної інфраструктури); обґрунтуванні і стимулюванні утворення регіональних кластерів (сконцентрована на деякій території група взаємопов'язаних підприємств і організацій, які взаємодоповнюють один одного і підсилюють конкурентні переваги окремих компаній і кластера в цілому); ідентифікації найбільш сприятливих місць для досягнення регіональних і національних економічних цілей (полюси, центри, точки, області, локомотиви або ядра зростання) - генератори економічного зростання (галузі, підгалузі, мікрозонах і окремі підприємства, що реалізують стратегічно значущі в масштабі регіону інвестиційні проекти і програми, здатні надати стимулюючий вплив на розвиток суміжних з ними територій); обліку депресивних зон і очагів бідності.

Обов'язковим елементом регіональної інвестиційної стратегії є ресурсна конкретизація, тобто детальний опис джерел інвестиційних ресурсів, необхідних для реалізації регіональних інвестиційних програм, умов їх залучення і використання (терміни, вартість тощо).

Регіональне законодавство як елемент інвестиційної стратегії регіону має забезпечити підвищення інвестиційної привабливості регіону, зниження бюрократичних перепонів на шляху розвитку бізнесу, що досягається через

використання прямих і непрямих методів стимулювання регіональних інвестицій.

Формування інвестиційної стратегії є досить складним, творчим процесом, що вимагає високої кваліфікації виконавців. Аналіз сучасних наукових розробок щодо методики формування стратегії інвестиційного розвитку регіону дозволяє нам зробити висновок, котрий не має єдиних методичних підходів до вирішення цього завдання. Застосування методології стратегічного розвитку та комплексу методів обґрунтування і прийняття рішень дозволило сформувати наступну структурно-логічну схему формування регіональної інвестиційної стратегії (рис. 3).

Початковим етапом даного процесу є вибір цілей розвитку регіону. При виборі цілей регіону можна використовувати три основні методичні підходи: 1) від майбутнього, бажаного стану регіону, його місії у зовнішньому середовищі; 2) від стратегічних проблем регіону, які необхідно вирішити; 3) поєднання першого і другого підходів. Система стратегічних цілей регіону повинна визначатися з урахуванням об'єктивних обмежень, які не контролюються суб'єктом управління. В якості обмежень розвитку пропонується враховувати стратегічні тенденції світового розвитку, сукупність відтворюваних умов господарського і соціально-економічного розвитку країни та регіону, національно-історичні традиції.

Наступним кроком є розробка ієрархії стратегічних цілей регіону. Найбільш поширеним способом представлення цілей в системах організаційного управління, до яких належить і регіон з його особливостями, є дерево цілей.

Надалі необхідно зосередитись на визначенні пріоритетності елементів ієрархії стратегічних цілей регіону з точки зору досягнення головної мети його соціально-економічного розвитку. Здійснити цей етап дозволяє використання відомого в світовій практиці методу ПАТЕРН (Planning Assistance Through Technical Relevance Number) [10]. До моменту завершення даного етапу на нижньому рівні ієрархії стратегічних цілей регіону формується деталізований набір цілей, з певними значеннями їх пріоритетності, з точки зору досягнення мети самого верхнього рівня ієрархії. Сума значень пріоритетів дорівнює 1.

На наступному етапі відбувається формування стратегічних цілей (напрямок) регіональної інвестиційної діяльності, досягнення яких має забезпечити реалізацію цілей нижнього рівня ієрархії стратегічних цілей соціально-економічного розвитку (СЕР) регіону.

Для того, щоб визначити пріоритетність стратегічних інвестиційних цілей (напрямок) регіону по відношенню один до одного, на наступному етапі необхідно оцінити ступінь їх впливу на регіональні цілі. При цьому, слід брати до уваги той факт, що реалізація тих чи інших стратегічних інвестиційних цілей (напрямок) регіону може надавати одночасний вплив на успішність реалізації кількох регіональних стратегічних цілей СЕР. У цьому випадку для визначення пріоритетності стратегічних інвестиційних цілей регіону слід скористатися методом аналізу ієрархії Т. Сааті. У нашому випадку ієрархічна структура являє собою сукупність сформованих регіональних стратегічних цілей СЕР з визначеними пріоритетами і набором стратегічних інвестиційних напрямків розвитку регіону, що впливають на них. Сортування стратегічних інвестиційних

цілей регіону за рівнем пріоритетності дозволяє отримати їх ранжируваний ряд, що відображає внесок кожного інвестиційного спрямування в реалізацію стратегії СЕР регіону. Отже, на виході даного етапу в найбільш загальному вигляді формується уявлення щодо головних стратегічних напрямків здійснення регіональних інвестицій – стратегія регіонального інвестиційного розвитку.

До викладеного слід додати, що в результаті реалізації зазначеної процедури відбувається дворівнева оцінка пріоритетності впливу інвестиційних цілей (напрямків) на стратегічний СЕР регіону. Це дозволяє отримати найбільш точні і обґрунтовані пріоритети і, відповідно, якісну і раціональну регіональну інвестиційну стратегію.

Подальші етапи запропонованої схеми спрямовані на деталізацію стратегії, формування механізмів її реалізації та оцінки виконання.

Вибір стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Розробка ієрархії і стратегічних цілей соціально-економічного розвитку регіону.

Для здійснення деталізації і управління реалізацією інвестиційної стратегії регіону можна використати концепцію збалансованої системи показників (Balanced Scorecard – BSC). BSC – це система стратегічного управління на основі вимірювання і оцінки його ефективності за набором показників, підібраних таким чином, щоб врахувати всі суттєві (з точки зору стратегії) засади діяльності.

Наявність зв'язків між показниками розвитку регіону і можливістю визначення стратегічної значущості кожного показника дозволяють говорити про збалансованість такої системи, а це, в свою чергу, свідчить про можливість застосування концепції збалансованої системи показників і стратегічних карт в процесі стратегічного управління регіональним розвитком.

В якості проєкцій стратегічного управління регіональними інвестиційними процесами ми пропонуємо використовувати описані вище (рис. 2) елементи конкретизації регіональної інвестиційної стратегії: просторова, тимчасова, ресурсна і законодавчо-правова.

На рівні регіонального управління контроль стратегічної діяльності може здійснюватися через ключові показники регіональних інвестиційних процесів, які є вимірювачами досяжності цілей, а також характеристиками ефективності інвестиційних процесів і роботи кожного суб'єкта регіону. У цьому контексті, BSC є інструментом не тільки стратегічного, а й оперативного управління.

Механізм реалізації регіональної інвестиційної стратегії включає:

а) визначення конкретних об'єктів управління і цілей трансформації стану або діяльності цих об'єктів, узгодження цілей з інтересами суб'єктів регіональної інвестиційної системи;

б) виявлення факторів управління, на які необхідно впливати, щоб виконати завдання і домогтися поставлених цілей;

в) вибір методів впливу на фактори управління (прямих і непрямих);

г) визначення сукупності необхідних ресурсів управління, за допомогою яких організовується управлінський вплив на стан відповідних факторів управління.

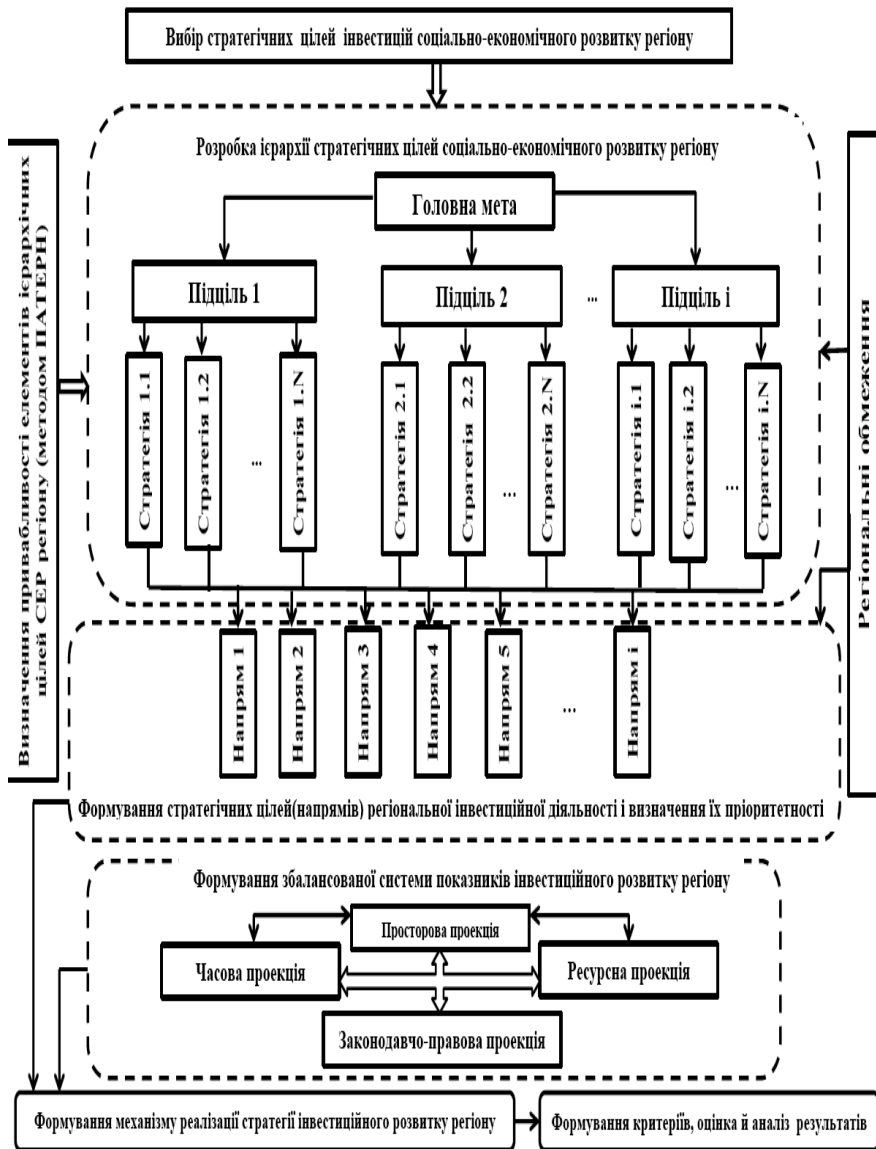


Рис. 3. Структурно-логічна схема формування регіональної інвестиційної стратегії
(Авторська розробка)

Завершальним етапом процесу реалізації стратегії інвестиційного розвитку регіону є формування критеріїв, оцінка та аналіз отриманих результатів. Критеріями управління регіональної інвестиційної стратегії можна вважати досягнення в регіоні стійкої динаміки наступних показників: темп зростання інвестицій (залучення у відтворювальний процес власних фінансових ресурсів підприємств, інвестиційних кредитів за рахунок внутрішніх заощаджень, зовнішніх інвестиційних кредитів, прямих інвестицій), рівень капіталізації виробництва в пріоритетних галузях економіки, темпи зростання валового регіонального продукту, підвищення ефективності господарських зв'язків на ринку товарів, послуг, капіталу, зниження фінансових ризиків в економіці регіону, підвищення ефективності структури виробництва і споживання тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, запропонована схема формування і реалізації стратегії інвестиційного розвитку економіки регіону є універсальною і дозволяє враховувати його особливості. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку і вдосконалення окремих елементів даної схеми, а саме: обґрунтування структури збалансованої системи показників інвестиційного розвитку регіону, механізмів реалізації інвестиційної стратегії та інструментів моніторингу й оцінки успішності цього процесу. Вдосконалення теоретико-методологічних засобів надасть можливість розробити науково-методичний інструментарій інвестиційної стратегії розвитку регіону; розкрити сутність компонентної природи інвестиційних процесів на регіональному рівні; розробити концепцію формування та шляхів ефективної реалізації стратегічного розвитку регіону; визначити фінансові інструменти та методологічні засади формування стратегії інвестиційного забезпечення економічного розвитку регіону.

Список літератури:

1. Беренс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Беренс, П. Хавранек. – М.: «Интерэксперт», 1995. – 527 с.
2. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия / И.А.Бланк. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2003. – 480 с.
3. Галачиева С.В. Формирование и реализация инвестиционной стратегии макрорегиона в контексте теории устойчивого развития / С.В. Галачиева // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал, 2010. – №3 (23). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://region.mcnip.ru>.
4. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації / А.Ф. Гойко. – Київ: Віра-Р, 1999. – 320 с.
5. Коваленко Ю.М. Інвестиційний аналіз: підручник / Ю.М. Коваленко, А.А. Пересада, С.В Онікієнко. – К.: КНЕУ, 2003. – 485 с.
6. Липсиц И.В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: учеб.-справ. пособие / И.В. Липсиц, В.В. Коссов. – М.: Бек, 1996. – 293 с.

7. Самогородская М.И. Разработка механизма управления региональной инвестиционной стратегией / М.И. Самогородская / Менеджмент в России и за рубежом. – 2003. – №4. – С. 45-55.

8. Сухинова С.Е. Региональная специфика инвестиционного климата / С.Е. Сухинова. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2004. – 82 с.

9. Федоренко Ф.Г. Инвестознавство: підручник / В.Г. Федоренко, А.Ф. Гойко. – К.: МАУП, 2000. – 407 с.

10. Управленческие решения разработка и выбор / Ю.В. Вертакова, И.А. Козьева, Э.Н. Кузьбожев; под ред. проф. Э.Н. Кузьбожева – М.: КНОРУС, 2005. – 352 с.

11. Шарп У. Ф. Инвестиции / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Александер, Дж. В. Бэйли. – М.: Инфра-М, 2001. – 1028 с.

12. Garrison R. Managerial Accounting: Concepts for Planning, Control, Decision Making. / R. Garrison, E. Noreen. – IRWIN, Seventh Ed. 1994.

References:

1. Bell, D. (2004) Gryadushee postindustrialnoe obshestvo. Opyt socialnogo prognozirovaniya [izd. 2]. M.: Academia.

2. Berens, V. & Khavranek, P. (1995) Rukovodstvo po otsenke efektyvnosti ynvestytsiyi. M.: «Ynterэксперт».

2. Blank, Y.A. (2003) Upravlenye ynvestytsiyamy predpriyatya. K.: Nyka- Tsentr; Элha.

3. Halachyeva, S.V. (2010) Formyrovanye y realizatsiya ynvestytsyonnoi stratehyy makrorehyona v kontekste teoryy ustoichyvoho razvytyia. *Rehyonalnaia ekonomyka y upravlenye: elektronnyi nauchnyi zhurnal*. 3(23). URL: <http://region.mcnp.ru>.

4. Hoiko, A.F. (1999) Metody otsinky efektyvnosti investytsii ta priorytetni napriamy yikh realizatsii. Kyiv: Vira-R.

5. Kovalenko, Yu.M., Peresada, A.A., Onikiienko, S.V (2003) Investytsiinyi analiz: pidruchnyk. K.: KNEU.

6. Lypsyts, Y.V. & Kossov, V.V. (1996) Ynvestytsyonnyi proekt: metody podhotovky y analiza: ucheb. –sprav. posobyе. M.: Bek.

7. Samohorodskaiа, M.Y. (2003) Razrabotka mekhanyzma upravleniya rehyonalno ynvestytsyonnoi stratehiei. *Menedzhment v Rossyy y za rubezhom*. 4. 45-55.

8. Sukhynova, S.E. (2004) Rehyonalnaia spetsyfyka ynvestytsyonnoho klymata. Volhohrad: Yzd-vo VolHU.

9. Fedorenko, F.H. & Hoiko, A.F. (2000) Investoznavstvo: pidruchnyk. K.: MAUP.

10. Vertakova, Yu.V., Kozeva, Y.A. & Kuzbozhev, E.N. (2005) Upravlencheskye resheniya razrabotka y vybor. M.: KNORUS.

11. Sharp, U. F., Aleksander, H. Dzh. & Byily, Dzh. V. (2001) Ynvestytsyy. M.: Ynfra-M.

12. Garrison, R. & Noreen, E. (1994) *Managerial Accounting: Concepts for Planning, Control, Decision Making*. IRWIN, Seventh Ed.

А.Ф. Гойко

Теоретико-методологические основы формирования и реализации стратегий инвестиционного развития региона

Систематизированы теоретико-методологические основы исследования инвестиционного развития экономики региона. Сложившаяся современная структурно-логическая схема разработки и реализации стратегии инвестиционного развития региона.

Ключевые слова: инвестиционное развитие, инвестиционная стратегия региона, приоритеты регионального развития, структурно-логическая схема разработки и реализации.

A.F. Goyko

Theoretical and methodological foundations of the formation and implementation of strategies for investment development of the region

The theoretical and methodological foundations of the study of investment development of the regional economy are systematized. The current modern structural and logical scheme for the development and implementation of the region's investment development strategy.

The concepts of "investment activity", "investment development of the region", "investment potential of the region" are defined. The modern structural and logical scheme of development and realization of the strategy of investment development of the region has been formed, the factors of investment development of the region's economy have been systematized, the role of the state in it has been determined, the key elements of the formation of the regional investment strategy have been identified, the structural and logical scheme of the formation of the regional investment strategy has been created

Key words: investment development, investment strategy of the region, regional development priorities, structural and logical scheme of development and implementation.

Посилання на статтю:

APA: Hoiko, A.F. (2018) *Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannya i realizatsii stratehii investytsiinoho rozvytku rehionu Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannya rynkovykh vidnosyn*, 38, 3 –13.

ДСТУ: Гойко А.Ф. теоретико-методологічні засади формування і реалізації стратегій інвестиційного розвитку регіону [Текст] / А.Ф. Гойко // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2018. – № 38. – С. 3 –13.